Besedilo: Marina Dermastia | Fotografije: Wikipedia

Solenodon, strupeni sesalski živi fosil

Na kaj bi pomislili ob besedi »solenodon«? Ko sem jo prvič slišala, sem si predstavljala žival iz časa dinozavrov. A iskanje solenodona me je popeljalo na otok Hispaniolo in na Kubo. In to ne v Zemljino prazgodovino, temveč sem ostala kar v našem času. In odkrila nisem nič dinozavrskega, temveč čudno mešanico med ježem brez bodic in rovko, ki je poleg vsega še strupena. Kljub vsemu pa so solenodoni zares živeli že pred 73 milijoni let in tako bivali skupaj s T-rexom ter preživeli do današnjih dni.

Živi fosil

Za predstavnike vrst, ki živijo danes, a po telesni zgradbi spominjajo na vrste, znane le po fosilnih ostankih, in ki hkrati nimajo drugih živečih sorodnikov, rečemo, da so živi fosili. In tak živi fosil je tudi solenodon. Žival, ki spominja na ježa brez bodic, je do 40 centimetrov dolga, ima 25-centimetrski rep, drobne oči in dolg hrustančast rilec.

Danes živita le še dve vrsti solenodonov, zelo ogroženi kubanski in dokaj pogost haitijski solenodon s Hispaniole.

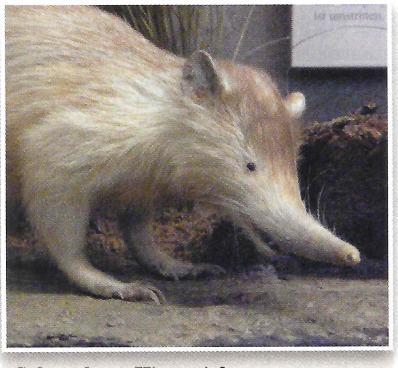

Solenodon s Hispaniole

Solenodon s Kube

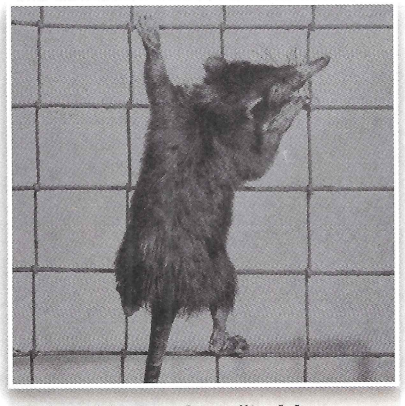

Kubanski solenodon v živalskem vrtu v New Yorku

Strupeni sesalec

Od starodavnih sesalcev, ki so živeli ob koncu dobe dinozavrov, je solenodon ohranil še nekaj – izdeluje strup in ga v plen tudi dejavno vbrizga. Do danes je preživela le še peščica strupenih vrst sesalcev, na primer avstralski kljunaš.

Strup solenodona je zelo poseben in raziskave kažejo, da se je razvijal sočasno s strupom pri gadih. Čeprav se sliši neverjetno, pa razlaga ni tako zapletena. Vsi kopenski vretenčarji, se pravi živali, ki imajo hrbtenico sestavljeno iz vretenc, so se razvili iz skupnega prednika, od katerega so podedovali določene gene. Tako ima na primer solenodon, čeprav se kot sesalec močno razlikuje od kač, še vedno z njimi veliko skupnih genov. Eden takih skupnih genov nosi zapis za določene beljakovine v strupeni slini. Gen se je verjetno ohranil, ker so se gadi in solenodoni v evoluciji srečevali s podobnimi izzivi, ki so zahtevali podobne prilagoditve. Oboji so majhni lovci, pri katerih obstaja tveganje, da jih veliko večji plen poškoduje. Ker je veliko gadov in solenodonov ubil nevaren plen, so pri obeh skupinah živali prevladali geni z mutacijami, zaradi katerih so beljakovine v njihovi slini postale strupene. Take, za njih uspešne mutacije so nato prenesli na svoje potomce in ti so ostali strupeni do danes.

Solenodon pomeni »žlebičast zob« in take zobe uporablja za izločanje strupene sline. Pri večini sodobnih kač so v votle strupnike spremenjeni podočniki, s katerimi v plen kot z iglo vbrizgajo strup iz posebnih strupnih žlez. Prednice današnjih kač so imele preprostejše zobe, le z žlebom, po katerem je strup stekel v tkivo plena. Strupniki solenodonov so podobni tem pri predniških kačah. Vanje so spremenjeni sekalci na spodnji čeljusti.

Gibki sklepi

Solenodoni imajo zelo gibke rilce. To omogoča poseben kroglični sklep, podoben našemu ramenskemu sklepu. Gibljivost mu pomaga pri iskanju žuželk in črvov v tleh ali pri kopanju koreninic, s katerimi se tudi rad hrani.

Solenodon pa ima zelo gibke tudi sklepe na zadnjih okončinah. Zaradi tega si z zadnjima nogama lahko prekrije skoraj celotno telo. Na ta način si čisti kožuh, za razliko od številnih sesalcev, ki si ga čistijo s prednjimi okončinami.

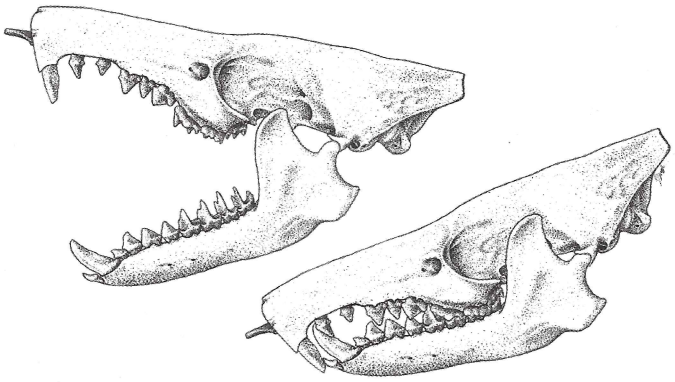

Zaradi krogličastega sklepa lahko solenodon premika rilec v več smeri, ima pa tudi močan ugriz, pri katerem iz žlebičastih spodnjih sekalcev sprosti strup.

Seski na zadnjici

Solenodoni imajo običajno enega ali dva mladiča. Ker so sesalci, imajo samice seveda seske. Ti pa so, za razliko od večine sesalcev, nameščeni na zadnjici. Poleg sesanja materinega mleka jih nanje trdno prisesani mladiči uporabljajo tudi za nosilnico. Samo da jim ni treba hoditi peš!

Netopirska orientacija v prostoru

Solenodoni so nočne živali, ki imajo zelo slab vid. V temi se zato orientirajo podobno kot netopirji. Oddajajo zelo visoke klikajoče zvoke, ki se odbijajo po okolici. Na ta način si ustvarjajo nekakšen zvočni zemljevid območja.

Ne prav prijazen značaj

Kadar se solenodon počuti ogroženega, podivja in začne divje gristi tudi veliko večje živali od sebe. Napadalca lahko močno poškoduje tudi s svojimi močnimi kremplji. Ob srečanju z napadalcem začne skakati naokoli tako, da se izmenično odbija od sprednjih in zadnjih tac.

Tako dober plavalec, da je priplaval v novo domovino

V večini so bile današnje živalske vrste, ki živijo le na določenih otokih, tam ujete, ko je nekdanje kopno zalila voda in določena območja spremenila v otoke. Vse geološke in genetske raziskave solenodonov kažejo, da je bila tako ujeta vrsta na Hispanioli. Kubanski solenodoni pa naj bi od tam kasneje priplavali na Kubo.

Solenodone ogrožajo tujerodne vrste

Na Hispaniolo in Kubo je človek pripeljal mačke in munge, da bi tam lovili podgane. Ti so se danes že tako namnožili, da so postali glavni plenilci solenodonov in kubanski vrsti celo pretijo z izumrtjem.

Solenodoni naj bi se razvili na otoku Hispaniola, katerega del je Republika Haiti, po kateri je vrsta dobila ime. Hispaniola je drugi največji otok v Velikih Antilih v Karibskem morju in leži vzhodno od Kube, kamor naj bi solenodoni odplavali.